

Alejandro MARTÍNEZ GIRALT, *El poder feudal, els seus agents i el territori. El vescomtat de Cabrera (1199-1423)*, Santa Coloma de Farners, Centre d'Estudis Selvatans, 2012, 124 pp. ISBN 978-84-937790-3-0.

Amb *El poder feudal, els seus agents i el territori...*, Alejandro Martínez treu a la llum un dels primers fruits d'un ampli projecte de recerca dedicat a l'estudi dels vescomtes de Cabrera, com se sap, un dels llinatges més destacats de l'aristocràcia catalana de l'època medieval. Aquesta monografia, publicada arran de l'obtenció de la V Beca de Recerca "La Selva", atorgada l'any 2011 pel Consell Comarcal de la Selva i el Centre d'Estudis Selvatans, tenia, doncs, uns propòsits concrets dins d'una investigació de més abast. Tal com exposa l'autor en la introducció, l'objectiu passava per explicar el procés pel qual els Cabrera consolidaren el seu domini sobre una població i un territori que s'estenia, molt a grans trets, per la meitat meridional de l'actual comarca de la Selva, els extrems nord-est del Vallès Oriental i del Maresme i el sud-est d'Osona. En efecte, fou un procés lent que, arrencant a les acaballes del segle XII, no culminà fins als segles XIII i XIV, i que a principis del segle XV continuava encara viu en alguns aspectes.

Abans de presentar de manera sumària el contingut del llibre, cal fer un parell de consideracions prèvies de cara a calibrar millor l'aportació d'A. Martínez. En primer lloc, com desgrana P. Orti al pròleg, l'estudi apareix enmig d'un panorama historiogràfic força desolador. Des dels treballs de síntesi de S. Sobrequés i Vidal, l'aristocràcia de la Catalunya medieval ha estat un tema més aviat desatès, per contrast amb altres regnes hispànics i europeus o, fins i tot, d'altres territoris de la Corona d'Aragó. I això malgrat l'innegable pes d'aquest grup en l'economia, la societat i la política del període. Així mateix, si fins fa pocs anys una de les principals barreres per al seu estudi podien haver estat les dificultats d'accés als arxius patrimonials de moltes d'aquestes famílies, els esforços realitzats per diverses administracions han permès que alguns dels més rellevants siguin consultables en format digital en diversos centres del principat. L'autor, precisament, basa una part important de la seva investigació en els fons de la Secció Cabrera i Bas procedents de l'Arxiu de la casa dels Ducs de Medinaceli, actualment digitalitzats i dipositats a l'Arxiu Municipal d'Hostalric. Ho completa, és clar, amb sèries documentals custodiades per arxius de referència a Catalunya.

Així les coses, al llarg de l'obra s'exposa com s'articulà la senyoria dels vescomtes de Cabrera sobre un territori i els seus habitants en els darrers segles medievals. En un primer apartat, s'introdueixen les línies mestres del procés pel qual els antics vescomtes de Girona assentaren el seu poder en diversos enclavaments, fins que quallà una demarcació senyorial mínimament compacta i, sobretot, percebuda així i identificada pels contemporanis com a vescomtat de Cabrera.

Amb el benentès que no podia reduir-se tot a una acció personal dels membres principals del llinatge, s'analitzen a fons els agents amb què comptaren. Així, d'una banda, s'observa com els vescomtes, en tant que senyors feudals, exercien, fonamentaven i legitimaven el seu poder i autoritat damunt de tot un conjunt de vassalls i, de l'altra, s'esgoten totes les possibilitats que ofereixen les fonts per identificar i descriure el paper dels individus a qui delegaren funcions, a saber, domèstics, oficials com ara veguers, procuradors generals, jutges ordinaris o notaris públics, i d'altres d'àmbit més local com els batlles i els seus assistents en les respectives corts. Finalment, s'aborda com es concretà l'arrelament de la nissaga als territoris que senyorejaven a través d'iniciatives d'atracció de les elits locals i dels membres destacats de les distintes comunitats vilatanes i rurals, de control dels possibles abusos dels agents i, en definitiva, de cerca, al mateix temps, de reconeixement de l'autoritat i de consens entre la població dominada. Tot plegat permet a l'autor argumentar que pels volts de 1400 els vescomtes de Cabrera veieren com se'ls vinculava clarament amb un territori, del qual se'ls considerava senyors naturals.

Un resum apressat del cos del treball segurament és suficient per intuir que els plantejaments que s'apliquen en l'estudi dels vescomtes de Cabrera i la seva terra constitueixen una veritable injecció de saba nova a la branca morta de la medievalística catalana en què, com hem apuntat, s'havia convertit l'estudi de l'aristocràcia de la baixa Edat Mitjana. L'autor beu de la bibliografia internacional més recent sobre temes com ara els conceptes de poder i d'autoritat, així com de la renovada línia d'estudis a propòsit dels àmbits curials de reis i d'aristòcrates. I té igualment present la bibliografia nacional i local sobre d'altres aspectes ineludibles, que van des de qüestions generals com la percepció del territori fins a les trajectòries particulars de determinats termes del vescomtat. En resum, estem tot just davant d'una primera entrega d'una recerca que realment promet.

ALBERT REIXACH SALA
Institució Milà i Fontanals, CSIC. Barcelona